

Luuk van Middelaar

De macht van olie, gas en kolen is nog niet voorbij

De Russische oorlog versnelt de overgang naar schone energie, wezenlijk om de opwarming van de aarde te beperken. Maar het gaat traag: olie, gas en kolen zijn nog decennia onmisbaar om de boel draaiend te houden. Ook een recent rapport van het Internationaal Energieagentschap (IEA), dat gretig vooruitblik op een wereld van schonere, goedkopere en veiligere energie, moet erkennen: in 2050 bestaat de mondiale energieconsumptie nog steeds voor 60 procent uit fossiele brandstof, tegen zo'n 80 procent nu.

Dus ook zonder gas- en olieimporten uit Rusland, zitten we vast aan andere lastige 'petrostaten', zoals Saoedi-Arabië, Irak of Qatar. Bovendien krijgt Europa's afhankelijkheid van de Verenigde Staten er een energie-dimensie bij, nu Washington gas aan onze LNG-terminals levert.

In dit licht klinkt de groene transitie extra aantrekkelijk. Eindelijk zelfstandig. Maar ook schone energie

Olie en gas bepaalden mede de mondiale verhoudingen. Groene energie gaat dat ook doen

brengt geen machtsvrije wereld. Zonnepanelen op onze daken, windmolens op zee: ze helpen bij de CO₂-inspanning, maar verlossen ons niet zomaar van geostrategische afhankelijkheden.

Wie door een energiepolitieke bril naar de 20ste eeuw kijkt, zoals politiek econome Helen Thompson in haar stimulerende boek *Disorder*, ziet welke gevolgen Europa's zwakke energiepositie had. Symbolisch omslagpunt was de Eerste Wereldoorlog. In 1917 kwam olieproducent Amerika de Britten en Fransen te hulp tegen Duitsland en de andere As-mogendheden, die enkel kolen hadden. In de woorden van de Britse politicus Lord Curzon: „We dreven naar de overwinning op een golf van olie.”

Europa had met zijn kolenmijnen vanaf eind 18de eeuw de industriële revolutie ontketend, maar stond in de eeuw van olie strategisch buitenspel. De VS, de Sovjet-Unie en landen in het Midden-Oosten bleken wel over deze troef te beschikken.

Terwijl Groot-Brittannië, Frankrijk en Italië zich na 1945 voor hun importnoden vooral op het Midden-Oosten en Noord-Afrika richtten, wendde de Bondsrepubliek de blik oostwaarts. De Duitse gaspijpleidingverbinding met Rusland, dezer dagen verbonden met de gehekelde SPD-kanselier en Poetin-vriend Ger-

hard Schröder (1998-2005), gaat terug tot voor 1970. Omwille van het industriële *Wirtschaftswunder* importeerde West-Duitsland gas uit de Sovjet-Unie: hoeksteen van het energie- en veiligheidsbeleid.

Washington zag het met lede ogen aan maar kon de bondgenoot geen alternatief bieden. Na 1945 slurpten de VS zoveel olie op dat de thuisproductie tekortschoot en het zelf de wereldmarkt voor energie op moest - ook richting Midden-Oosten. Maar sinds de schaliegasrevolutie van na 2010 is de VS weer energie-exporteur en kon zo geloofwaardiger druk op Berlijn uitoefenen om van Russisch gas af te zien.

Zoals olie en gas sinds een eeuw de mondiale verhoudingen mede bepalen, zo zal ook groene energie dat doen. In *Foreign Affairs* onderscheiden Jason Bordoff en Meghan L. O'Sullivan vier succesfactoren in deze nieuwe arena. Ten eerste: het vermogen standaarden te zetten. Zo verhandelen Australië, Chili, Japan en Saoedi-Arabië al koolstofarme waterstof; zij kunnen hun infrastructuur en technologie leidend maken in wat - ook volgens het IEA - de belangrijkste drager van de groene revolutie zal zijn.

Tweede machtsfactor: controle over de bevoorradingsketens van de mineralen voor schone technologie, zoals batterijen of windmolens. Drie landen domineren één specifieke markt: Congo (kobalt), Australië (lithium) en China (zeldzame aardmetalen). De aandacht voor de risico's neemt gelukkig toe. De Europese Commissie zal met wetgeving komen. Vorige week werd de bouw van een eerste lithiummijn in Frankrijk aangekondigd: opening in 2028. Milieubeschermers protesteren, maar we moeten wat.

Derde machtsfactor in groene energie: productievermogen. Ook hier staat China sterk, bijvoorbeeld in zonnepanelen. Maar Beijing kan niet in één keer met een exportverbod op zonnepanelen of batterijen beslissende geopolitieke druk uitoefenen, zoals Rusland kon met gas. Andere landen zouden tijd hebben zich aan te passen.

Staten kunnen, ten vierde, een sterke positie verwerven als exporteur van schone energie. Dit biedt kansen aan Chili, de Golfstaten en delen van Afrika, die dankzij zonne-energie goedkoop waterstof kunnen produceren. Voor Europa ligt hier de opdracht goede banden, bijvoorbeeld met Afrikaanse bureaus, op te bouwen.

Voorlopig bestaan de sferen van fossiele en groene energie naast elkaar, elk met hun geostrategische dynamiek. In de eerste zullen we lastige klippen moeten omzeilen (wel of niet naar Qatar?). In de tweede wordt het heel hard werken om de boot niet te missen.